

In illo tempore, ab origine

Könyvekben fogdosunk keretet a szavainknak. Miután a hangtávolságnál többet akartunk, messzebbre szólani, térben, időben... Ez a hallható tanítás egyik furcsa ösvénye: hogy láthatóvá tesszük. Papíron formált jelek túriuk a kedvünkért nyomdagépek robaját, a ragasztó nedvét, a péselést, valahol csupa erőszak, az összeolvasható jelek hordozója teremtésének hétköznapija... Pedig ünnep. Nemcsak kézbe venni a készet – a más készre növelt, szólani engedett szavait a megálmodott keretben. Elkészíteni is ünnep. Ha át akarod élni, mint a világot, ahogy mindent *in illo tempore* – hogy úgy legyen szent, mint bármi egy kert, egy élet, a világ teremtésének idejében, be kell lépned a tárgy születésébe. Hogy a léted a világ teremtésének idejében lehessen – hogy amit teremtesz, világ lehessen. Hogy egyszerre lehess a teremtés gyönyörű, tiszta, időtlen állapotában s a telő lét állapotában.

Gyönyörű makacsság kell hozzá, ebben a gépies tömegcikk-korban, hogy valaki így, ünnepként élhessen és éltesen egy megjelenést – technikai értelemben is, elsőtől utolsó porcikájáig. Hegyi Botos Attila éli ezt a gyönyörű makacsságot. Papírra simogatta ezt a légből szőtt, fényből égetett könyvet, minden példányba a maga kezével ragasztott aranypausz nyitó- és zárólappal, rajta kézzel írt verssorok... s köztük (a nyomda sokszorosító gesztusával se távolító) szintén kézzel írt közelségben a többi vers – hogy kert lehessen, hogy élet, hogy világ: hogy ennyit se távolítson rajta a nyomtatás, hogy a tekinteted *mintegy lélegző hullámokon vigyék, ne torpantsák túldíszű kalligráfiákkal az olvasás sodrát*. Kézzel írt könyv. A címe: *In illo tempore*. Zugligetbe mediterrán lélegzetet csempésző ökológus, zenész, alkotóművész, filozófus-dalnok kér fel e kézzel írt könyvvel: éld át így az olvasást. Ahogy Eliade fogalmaz *Az örök visszatérés mítosza* lapjain: *A rítus paradoxona révén minden felszentelt terület megegyezik a világ közepével, éppen úgy, ahogyan a rítus ideje egybeesik a „kezdet” mitikus idejével. A kozmogóniai cselekedet megismétlésével a konkrét idő, amelyben az építés lefolyik, kivetítődik a mitikus időbe, in illo tempore, azaz a világ kezdetének idejében történik. Egy épület valóságát, maradandóságát tehát nemcsak a profán tér transzcendenssé (világ közepévé) alakítása teszi lehetővé, hanem a konkrét idő mitikussá változtatása is. Minden egyes rítus nemcsak szent helyen (amely tehát lényegileg más, mint a profán tér), de szent időben is történik: a „hol volt, hol nem volt” (in illo tempore, ab origine) idejében, amikor az istenség, az ősz vagy a hős először mutatta be a szertartást.*

Ha házat, ha hazát, ha betűből szőtttest raksz álomnak, legyél az ember, aki még nem tépte szentté és profánná világát. Nem tépte hétköznappá és ünnepnappá, a szentet a hetedik nap pihentető kényszerébe ejtve (hisz az Úr is akkor pihen – hiszen az ünnep pihenés). Legyél az ember, aki nem hiszi, van becsukott szemű istene (s e gondolat legvégén: nincs is istene), hanem éli a lélek nyílt távlatait, mindenbe belelélegezve az imát, az odaköszönést, teremtett a teremtőjének, az így alkot: egyszerre teremtve és teremtődését megidézve. *In illo tempore* – az akkorban, ami így mindig; így örökké. Ha házat rak, ha hazát, ha könyvet, így szentel meg minden teremtő gesztust. Nem lélek helyett, de

lélekkel. Nem mintát tagadva, gyökeresen újat hajtva, soha nem kiejtett szó-tereket – a tudomásulvételével: kimondott igazainkból szövődő mítoszaink étellel telítésében érdekelt a kimondó. Ha házat, ha házat, ha verset – tudja azt is: megidéz. Ha akarja, ha nem, idéz, feledésből hív elő annyiféleképpen mondottat a maga ízeivel: a maga szárnyaira sokszor hasított levegőt simogat. Onnan hívja a szavakat, nyíló égből a messi szavakat – s nem az illúzióra büszke: először mondtam. S akinek beszél, az sem az éhből szótt közös álmok többi rabja. Azt szeretné, hogy vele mondd, vele áldozz: neki.

In illo tempore

Jötem, honnan annyi
 költői nevére
 egyedül a nyíló ég emlékezik.
 Réménytelen szerelem
 naphasadásával,
 örökkön érkezem.
 Bölcsők dalain tűnődöm.
 Dúdoló halhatatlanjait
 hűs hajnalálmában őrzi
 e percren is a feledő
 gyermeki történelem.
 Messzi hangokat csendítek
 oly láthatatlanul,
 ahogy a lombok lélegzete,
 éltető, érinthetetlen levegő.
 Illatos igéim,
 ahogy születnek,
 illannak a széllel,
 honnan s hová
 az álmodó, névtelen idő.
 Piruló szirmokkal nézlek.
 Élek. Lélegzek. Emlékezem.

Ez a költészet, mint összes, mélyen orfikus társa, oda beszél – az örök gesztusokba, a teremtésbe. *Neki* áldoz. Nézd a címadó verset: teremtést és léteget egyszerre ünneplő himnusz. Azokkal szól, jelöltekkel s jeltelenekkel, akik ugyanígy az örökből – ugyanígy az örökbe érkeznek. Himnusz és ima, pillanatról pillanatra elfoszló, mégis erősebb, mint a rakott kövek – nem kapaszkodik. Hagyja elfújni magát. Hiszen újra és újra abban az egyetlen, lélekkel töltött relációban – lélegzetvételen létezik, amelyik nem adja fel az igényt a teljességre. Innen, születésből és illanásból. Hegyi Botos Attila minden kötete átértzett, szemünk láttára versben megélt, teljes igényű folyamat volt eddig is. Olyan organizmus, amely nem szégyelli a maga építettségét – olyan látomás, amit a konkrét látvány egyszerre magába rejt és felmutat. Mélyen szakrális és sokrétegű versvilág volt a *rögnyi ég – áldozati énekek*, a dionüszoszi szertartás köré felélhelődő versekkel; s ebből az odaállásból nem engedett *Az etruszk utas – a tengeri csikó éneke* kettős, időket egymásra pillantó utazásában sem. Valahol értem, mindhárom kötet miért él a mediterráneumban – hiszen egyszerre hallok ki a hagyomány-bölcső távlatos légkörét és az utánözhatatlan esésű fények alatt piruló szirmok megilletődését belőlük. Mert Attila a szememben tényleg délszaki ember. Siklós tehet róla? A szülőföld géniusza? Nem tudhatom – de nem tűnik választottnak ez a testi-lelki otthon-érzet. Nem tűnik választhatónak. Nagy ajándék: tengerpartot, nem szűnő hullámverés ígézetét lopja körém, amikor a kötetét lapozom. Olyan nyíltságos horizontot, amit nem emnyóz, nem takar gondjainkból növelt épület vagy tereptárgy.

Értelemszerű, hogy a himnuszokban nem kell a harsány aktuálist keresned, a közélet frontátvonulását. A gondviselés mélyebb értelmében beszél, nem a gond viseléséről. Az is hullámverés – de műanyag szemetes lakhatatlanság; az illúziók ocsmány habját veri. Örök szégyenünk, hogy valóságnak hisszük – hogy képerre formálnánk az ígézetet. Annak, akit elveszített irányításunk indázó szavakkal szellembe kötözése izgat, nincs dolga az aktuálissal. Mint ahogy nincs dolga a személlyel, az énnel, az egóval – ha magára figyel, csak úgy az egészben. Nem befelé, nem kifelé – felfelé, a teremtődésbe néz, a végtelenbe gyűrt pontba, s magát is oda látja. Mert hiszen minden *most* történik, s valódi távlatot ez a *most* akkor nyer, ha ugyanazt jelenti a „*most és először*”, mint a „*most és örökké*”. *Bölcsők dalain tűnődöm...*

Szőlők karján nevelődő, erdő hullámozó, meleg áramain lebegő, gyanúta kámforát emlékebe simító, fedetlen, érzéki hegy-arcot emlékekben megülni hagyó, szobortorzó egészét látó, játszani lopva engedett pillanatok kavicsait zsebbe gyűjtő költészet ez. Hegyi Botos Attila a maga szellemiségének tükrözőiként Dantét, Hölderlint, Rilket, Eliotot, Pessoaát nevezi meg – én olykor odalátom mellé Pablo Nerudát is, a maga kócosabb látomásosságával. Végleteiben nem parnasszizmus, se pantheizmus – olykor Hamvas Béla szavai jutnak róla eszembe: *...az etruszkok asszonyaik sírkövére virágot faragtak, se nevet, se mást, se kort, se rangot. Mit mond a sírkő? Aki itt fekszik, virág volt, élni tudta azt, amit a bölcsök csak gondolni...* Attila ilyen viráglátó ember – aki költészete hajnalától szinte kizárólag erre a maradék nélkül fontosra figyel. Nagyságálmaintól töredezett kapcsolatra azzal, ami a maga öröklését újra és újra a bomló szírom pillanatában fejezi ki – az újrafont kapcsolatra figyel a mindent áthatóval.

Cédrus

Cédrus, illatozó felhő a magasban,
 lépcsők, küszöbök, trónusok,
 hajladozó hajnalkevék,
 szélfutó sugarak kopárja-
 teraszok, kerengők,
 szurdokok, ormok, oszlopok:
 Atlasz, Tróodos, Libanon,
 Taurus, Amanus, Himalája;
 cédrus – alighogy egekre szakadnál,
 már-már magasba emelkednél,
 pallosok hasadó kapuszármái,
 a felszakadó fönix lába,
 ágemelelek hullámozó templomai,
 kék lángok szikrázó mészfalai,
 líra és kereszt megeredő fája;
 cédrus a kő, a teremlés feszültségében,
 a fellelegző levegőégben,
 valahány emelkedő, süllyedő világban,
 a fedélzeten lengedező zsenge szélben,
 egy elfátyalozott tekintet felvillanó partjain,
 Szumerun, Atlantiszon, Gondvána-ban;
 cédrus a Gyönyörűség dalaiban,
 cédrus, Dédák kékjéré gyűlva,
 azúrba szűrva egy héliopoliszi
 egy indiai vadlúd rikoltásában;
 cédrus, tobozók s tük deres permeleiben,
 idők kámforozó balzsamfelhőiben,
 menyegzők, szellők sátrain,
 virágok, vizerek, zubogók ágyában;
 cédrus a gízai napdöngésekben,
 a sugarak evezőiben,
 egy római költeményben,
 egy fellegvárra s festővászonra
 szakadó örökkévalóságban,
 cédrus! Túl a megértésen,
 a Kertben, karjaimban.
 Cédrus, könnyeimben,
 cédrus, elejétől fogva.
 Cédrus, illatozó kinyilatkoztatásban.

Van valami elemien organikus ebben a teremtésben, de ahogy a növény is faja szép törvényeit követve nő, törvényszerűen úgy látja a maga látványainak növekedésébe a mások látványait ez a teremtés. Belerétegződik a látomás, a megelőző nemzedékek figyelmet csiszoló észrevétele. A Cédrus látványa megidézi a birodalmakat, amiket e hosszú létű növény a maga növekedése közben emelkedni és omolni látott. A kő birodalmait, rakja ember, vagy a teremtés tektonikus akarata. Megidézi a sose látott, de legendában, mítoszban őrzött ős-múlt lélegzetét, Atlantiszt; sőt megidézi az ős-kontinens szétválás előtti, egybefüggő, irdatlan nyugalalmát. A Cédrus megidézi a róla szóló énekek gyönyörűség-dalait, az égbe szűrődő vadlúddalig bezárólag – hiszen nemcsak mi énekelünk; sőt, akad, aki nálunk nagyobb ihlettel, áthatóbban. Megidézi a hozzá fűződő rítusokat, hagyományokat, az idő kámforozó balsamfelhőit, amit az ember az árnyas hűségben időzve csak beleképzel. S hogyan idézné meg a Cédrus a megragadó látomást, a vásznon: Csontváry Kosztka Tivadar látomását; talán a legszebb növény-testen átsugárzó világ- és önarcképet! Cédrus, illatozó kinyilatkoztatásban. Talán ez a leglényegesebb, hiszen ezért kerülhetett a zárlatba, mindent emelő lélegzetvételnél a végére: kinyilatkoztatás. A teremtés szakadatlan fenségének kinyilatkoztatása. Ha már himnuszt énekel a költő, így: kinyilatkoztatást ünnepelve tegye.

Lélegzetről lélegzetre – ez a kötet lapozható, szemezhetsz belőle, kóstol-gathatod; a papír nem pironkodik, hagyja magát. De igazán akkor adakozik gyümölcsfa-mód, ha sorról sorra, oldalról oldalra engeded vezetni magad, ahogyan a magát szerkesztő költő óhaja vezet – ahogy bevezet a kötetébe, mint egy misztériumba. Az egymásra rétegződő tartalmak mestere is a költő – egyetlen jól megválasztott jelzővel olykor kötetnyi tartalmakra utal. A világot egyetlen látomásnak, örök ismétlődés-mítoszok mankóinak segedelmével járhatóvá szervülő útnak látott nézetben elvesző olvasót csak azzal biztathatom: legyen kíváncsi. Lapozza fel Eliade könyveit, Guenont, keresse meg a világ mítoszi nézetének gyönyörű, látomásos együtt-látóit, Kerényit, Várkonyit, ismerkedjen evvel a szellemi birodalommal, ahol Hegyi Botos Attila elengedett kézzel járkál az égbe feszített verssorokon:

*Kibomlok s zárulok
minden ölelésben,
zuhanok, emelkedem
egyetlen lélegzetben:
ahogy kinyitja,
úgy hunyja
le szemét
bennem a világ.*

Hegyi Botos Attila: *In illo tempore. Kézzel írt teremtésmítoszok*, Cédrus Művészeti Alapítvány, 2018.

Hegyi Zoltán Imre